

Església parroquial de Santa Anna (Ondara)

Miguel Gómez Sahuquillo

Publicación digital:

Intervenciones arqueológicas en la provincia de Alicante. 2010

Editores:

A. Guardiola Martínez y F.E. Tintero Fernández
Sección de Arqueología del Ilustre Colegio Oficial de Doctores
y Licenciados en Filosofía y Letras y en Ciencias de Alicante

Año de la edición: 2012

ISBN: 978-84-695-6558-2

Enlace web:

http://www.marqalicante.com/contenido/int_arqueologicas/doc_24.pdf

Denominación de la intervención:	Església parroquial de Santa Anna
Municipio:	Ondara
Comarca:	La Marina Alta
Director/codirectores:	Miguel Gómez Sauquillo
Equipo técnico:	—
Autor/autores del resumen:	Miguel Gómez Sahuquillo
Promotor:	Parròquia d'Ondara
Nº de expediente:	2009/0992-A
Fecha de actuación:	02-08-2010 a 05-10-2010
Coordenadas de localización:	X 241.108 – Y 4.301.798
Periodo cultural:	Modern
Material depositado en:	Museu Arqueològic d'Alacant (MARQ)
Tipo de intervención:	Seguiment arqueològic

Resumen: *En el treball del seguiment arqueològic realitzat a l'església de Santa Anna d'Ondara el que s'ha fet es estudiar l'evolució del temple des del seu moment fundacional fins l'actualitat, a més de donar una cronologia del procés de construcció.*

Palabras claves: *Església, casc històric, Ondara, segles XVI-XVIII.*

Abstract: *Tracking the archaeological work done in the church of Santa Anna Ondara what has been done to study the evolution of the church from its founding to the present time, in addition to a chronology of the construction process.*

Keywords: *Church, old town, Ondara, XVI-XVIII centuries.*

Desarrollo de la intervención:

Les obres realitzades durant l'any 2010 vingueren motivades per la necessitat de solucionar els problemes que patia l'edifici, causats per la humitat que es transmetia per capil·laritat des del subsòl i que va deteriorar el paviment que hi havia, el qual fou col·locat els anys 50 del passat segle XX. La intervenció realitzada ha tractat de minimitzar els efectes de la humitat als paraments del paviment substituint aquest últim per un nou marbre.

El fet que l'església de Santa Anna d'Ondara estiga dintre del casc històric de la població i per tractar-se d'un edifici històric i patrimonial, fa que tota intervenció en el lloc requereisca d'una intervenció arqueològica prèvia que permeta la documentació i coneixement del que fou l'església i la seua relació amb la població d'Ondara, així com la seua evolució històrica.

En el treball del seguiment arqueològic el que s'ha fet es estudiar l'evolució del temple des del seu moment fundacional fins l'actualitat, a més de donar una cronologia del procés de construcció.

Antecedents històrics

Ondara fou lloc de musulmans. No obstant, des del segle XIV fins l'expulsió dels moriscos, la població tenia una comunitat mixta tant de cristians com de musulmans. La litúrgia cristiana era celebrada a la capella del castell.

És durant la guerra de les Germanies, al segle XVI, quan es produeix la conversió forçosa de molts musulmans a la fe cristiana. El 1534 es crea una vicaria perpètua a Ondara sota l'advocació de Santa Anna depenent de Dénia i a la que se li agrega Pamis i Benidoleig. El 1574 es produeix el desmembrament de la parròquia d'Ondara i es va erigir en curat independent. Aquestes circumstàncies precipiten la construcció d'un nou temple parroquial en un dels carrers que hi havia fora del nucli urbà primitiu. Per tant, és a finals del segle XVI quan es comença a construir-se la primera església baix l'advocació de Santa Anna. Tenim també notícies documentals de l'església el 1617 i el 1624. La primera gran ampliació del temple fou posterior al 1690. Al segle XVIII es fan obres de reformes i ampliació de l'edifici religiós. El 1729 l'Ajuntament de la vila ajuda a finançar les obres de l'església.

Descripció de l'edifici

El temple està situat entre mitjaneres al carrer denominat de l'Església i amb una altura de cornisa similar a la de les cases que hi trobem al mateix carrer. La ubicació del temple resulta poc habitual, ja que no es troba en cap plaça o espai públic destacat sinó en un carrer.

La planta de l'edifici és rectangular, de creu llatina, sense creuer i amb un braç afegit posteriorment, lloc on va quedar ubicada la capella de la Comunió. Té l'edifici nau central i capelles laterals situades entre contraforts, les quals queden comunicades mitjançant passos amb arcs de mig punt. L'altar major té a cada costat dues capelles a mode de transsepte. Al costat d'una d'elles es va afegir una nova capella aprofitant part de l'espai de la casa del costat esquerre de l'església, adquirida per aquesta per a funcions parroquials i tanatori. La nau principal està coberta amb volta de canó. Als laterals ho ha unes finestres que il·luminen l'interior. Aquestes descansen sobre cadascuna de les capelles laterals, les quals tenen també coberta de volta de canó i estan perpendiculars a la nau central.

Pel que fa als elements ornamentals, són els propis dels període barroc amb un llenguatge clàssic amb dos ordres de pilastres i entaulament corregut on se centren els policromats. O siga, estil neoclàssic.

L'estructura del temple consta d'una planta amb una sola nau, cinc trams de capelles entre contraforts, més la capella de la comunió a la part dreta i una altra capella en una zona ampliada a la part esquerra.

El seguiment arqueològic

Els treballs realitzats han consistit en un seguiment arqueològic, tant en horitzontal com en vertical, mentre es realitzaven les obres, estant l'arqueòleg present en tot moment. La pretensió era la de comprovar l'existència de criptes, vasos funeraris, estructures i altres elements d'interès que hi pogueren aparèixer durant els treballs que s'anaven a fer a l'església. Es va realitzar un estudi mural dels baixos dels murs i pilars de l'església. Controlarem també les feines mecàniques a l'hora de retirar el paviment hidràulic, així com la capa superficial no arqueològica i es va estar present en tot moment mentre duraven les obres que pogueren afectar els estrats arqueològics. Es va comprovar si hi havia sediment arqueològic. Quan aquest va

aparèixer, només es va retirar la capa de terra que anava a ser afectada, és a dir, la profunditat dels estrats que venia marcada pel plànol de l'arquitecte, ja que aquest es veia afectat per les obres i no es va tocar cap estructura que aparegués dintre d'aquest nivell d'afecció. Eixe sediment arqueològic que es veia afectat per les obres, es va retirar manualment amb les ferraments adequades per a tal fi.

Durant el seguiment arqueològic aparegueren vasos funeraris, tots ells destruïts, sense tapadores i criptes, destruïdes també, excepte una que es conserva sencera i amb tapadora. Totes les estructures aparegudes foren documentades, fotografiades i dibuixades.

En el nostre estudi assenyalem un total de tres fases constructives pel que fa a l'interior del temple. La fase 1 es correspon amb el nivell superficial o paviment datat als anys cinquanta del segle XX i que trobem en tota la nau principal, altar major, capelles laterals, sagristia i capella de la Comunió, en definitiva l'església actual del segle XVIII. Li segueix la fase 2, que es correspon a les dues subfases constructives anteriors de l'església, és a dir, la primitiva del segle XVI i l'ampliació del XVII. Per últim, la fase 3 està relacionada amb unes estructures anteriors al bastiment del primitiu temple, sent aquesta una edificació que res té a veure amb l'església i que podria tractar-se d'una edificació medieval i del període modern que hi havia al lloc.

Interpretació de les restes aparegudes

Com hem assenyalat anteriorment, la primitiva església fou bastida sobre les restes d'una construcció d'època medieval, possiblement mudèjar. Les estructures són de maçoneria i la disposició de les mateixes deixa esbrinar tres estances rectangulars.

Al segle XVI s'ocupa aquest lloc i es construeix en ell l'església cristiana. Del primitiu temple queden poques estructures. No obstant, observem que era una església de nau única amb capelles laterals i on encara queden tres fonamentacions de pilars. El mur perimetral quedava recolzat amb uns contraforts.

Al segle XVII l'església sofreix una reforma i és ampliada per la part dreta, construint un nou mur perimetral. Al segle XVIII, aprofitant estructures de l'anterior, queda bastit el nou temple, molt més ample i gran.

El material ceràmic

Pel que fa al material ceràmic, han aparegut a la nau principal, al lloc on estan les estructures medievals, ceràmiques d'aquest període històric. Destaca la decorada en blau cobalt, amb decoració geomètrica i vegetal, però sobre tot apareix ceràmica del segle XVI i en gran quantitat del XVII a tot el temple, així com també del XVIII.

Conclusió

Amb el seguiment arqueològic hem pogut documentar la construcció de la primitiva església d'Ondara, bastida al segle XVI, les reformes i ampliacions fetes al segle XVII i la nova construcció del temple al segle XVIII.

Aquest estudi arqueològic ha posat en marxa un camí per seguir, en un futur, l'estudi del lloc amb major profunditat, especialment en el que hi havia abans de

construir el temple. Cal anar investigant les parcel·les que ara queden obertes per a posteriors estudis, així com completar, poc a poc, els buits en la història d'aquest noble edifici religiós.

Bibliografía:

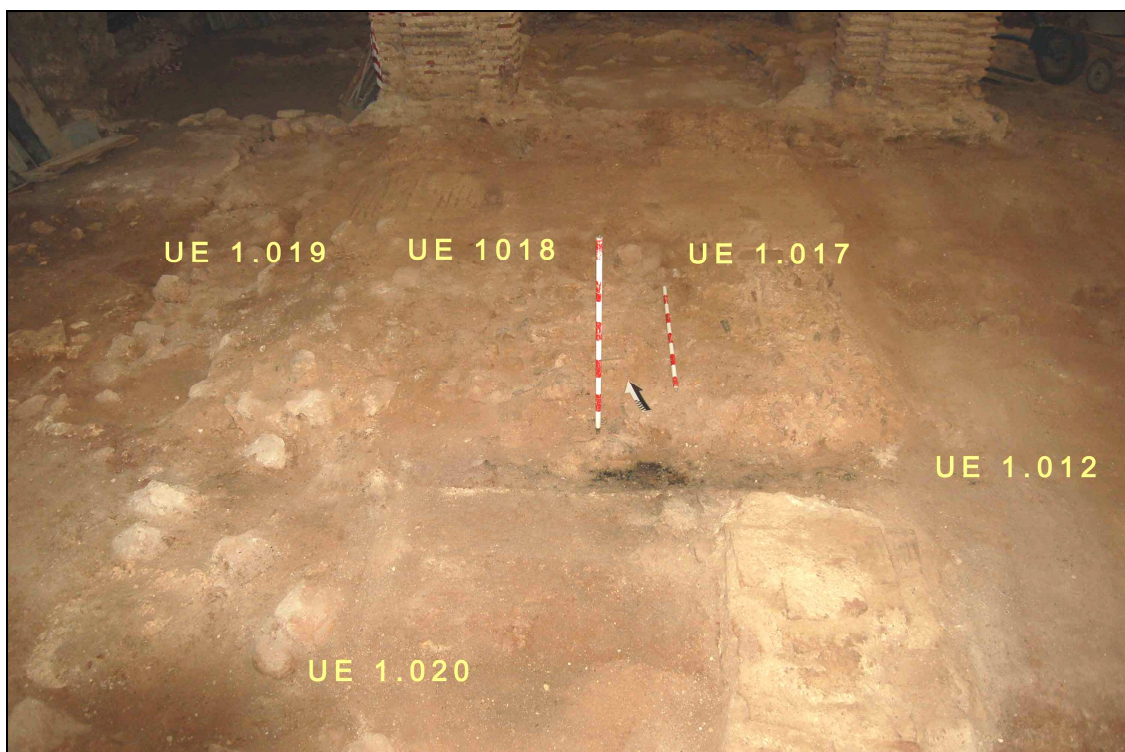
- CÁRCCEL ORTÍ, M.M. (1979): "La diócesis de Valencia en 1622 (segundo informe del arzobispo Aliaga)", *Anales Valentinus. Revista de Filosofía y Teología*, 9, Facultad de Teología San Vicente Ferrer, Valencia: 69-139.
- CÁRCCEL ORTÍ, M.M. y TRENCHS ODEÑA, J. (1981-1982): "Visita pastoral de Andrés Mayoral, arzobispo de Valencia, a la villa de Ondara (1744)", *Estudis. Revista de Història Moderna*, 9, Universitat de València, València: 131-156.
- CHABÁS LLORENS, R. (1985): *Historia de Denia*, Instituto de Estudios Juan Gil-Albert, Diputación de Alicante, Alicante.
- COLL CONESA, J. (2009): *La Cerámica Valenciana (Apuntes para una síntesis)*, Asociación Valenciana de Cerámica, Valencia.
- COLL CONESA J.; MARTÍ OLTRA, J. y PASCUAL PACHECO, J. (1989): *Cerámica y cambio cultural. El tránsito de la Valencia islámica a la cristiana*, Ministerio de Cultura, Valencia.
- GARCÍA CARRIÓ, A.S.; RAMIS RAMIS, O.; SERRA ESTELLÉS, X. i VIVES SIGNES, M. (2006): "Parròquia de Santa Anna", *Inventari dels arxius parroquials de la Marina Alta*, II (1). *Arxiprestat del Marquesat de Dénia*, Series Monumenta Archivorum Valentina, VII, Facultad de Teología San Vicente Ferrer, València: 61-77.
- GÓMEZ SAUQUILLO, M. (2010): "El senyoriu de Benetússer, segles XI-XV i XVI, ceràmica de luxe", *Arrels de Fang*, Ajuntament de Benetússer, Benetússer: 14-15.
- GONZÁLEZ MARTÍ, M. (1952): *Cerámica del Levante español. Siglos medievales*, Editorial Labor, Barcelona.
- IBIZA I OSCA, V. i MUT I RUIZ, J.E. (1995): *Estudi sobre l'església de Sant Vicent Màrtir de Guadassuar*, Diputació de València – Ajuntament de Guadassuar, Guadassuar.
- JAÉN I URBAN, G. (dir.) (1999): *Guía de Arquitectura de la Provincia de Alicante*, Instituto de Cultura Juan Gil-Albert – Colegio Territorial de Arquitectos de Alicante, Alicante.
- MATILLA SÉQUER, G. (1992): *Alfarería popular en la antigua Arrixaca de Murcia. Los hallazgos de la Plaza de San Agustín (s. XV-XVII)*, Museo de Murcia. Bellas Artes, Murcia.
- SANCHIS Y SIVERA, J. (1922): *Nomenclator geográfico-eclesiástico de los pueblos de la Diócesis de Valencia*, Tipográfica Moderna a cargo de Miguel Gimeno, Valencia.
- SOLER FERRER, M.P. (1988): *Historia de la cerámica valenciana*, II, Vicent García Editores, Valencia.
- VV.AA. (1995): *Actas del VI Simposio de Mudejarismo* (Teruel, 1993), Centro de Estudios Mudéjares, Instituto de Estudios Turolenses, Teruel.

Vista de l'interior de l'església.

Detall de la intervenció amb les unitats estratigràfiques documentades.

Vista parcial de la intervenció amb les unitats estratigràfiques documentades.

Ceràmiques recuperades en la intervenció.